

לאברהם

ויקראו לפניו אברהם (בראשית מא, טז)
”זה יוסף שהיה אז בחמה” (רש"י)

מתורתו ומשנתו של
שר התורה הגאון הקדוש
רבי יוסף ענגיל זצ"ל

פרשת תרומה תשפ"ב • גליון ס' • מכון "אוהבי תורה" להוצאת ספרי רבינו זי"ע

תפארת יוסף

פנינים על פרשת השבוע

גליוני הש"ס

ירושלמי דע"מ סדך א; תרומות פ"א ה"א

דְּבַר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּגו' מֵאֵת כָּל אִישׁ וּגו' (כה, ט).
עובדי כוכבים וחרש ושוטה - אם הם בכלל 'איש'
איתא בירושלמי תרומות (פ"א ה"א), דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה, פרט לגוי. מאת כל איש, פרט לקטן. אשר ידבנו לבו, פרט לחרש ולשוטה".

הנה, מ'בני ישראל' ממעט עובד כוכבים, ומ'איש' קטן, משמע דאין 'איש' ממעט עובד כוכבים, דאם לא כן במיעוטא ד'איש' ליסגי. וכן משמע דחרש ושוטה הם בכלל 'איש', ובחרש מבואר כן עוד בירושלמי קידושין (פ"א ה"א), הגע עצמך שהיה חרש איש, פירוש, דאיש גם חרש בכלל, ויש לדבר הרבה בזה, ואין כאן מקומו.

גליוני הש"ס

סוטה ט.

וְעָשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנָתִי בְּתוֹכְכֶם (כה, ח).

משכן של משה לא נחרב
משום שמושה רבינו לא מת

בסוטה (ט), מאי דכתיב (תהלים לג, א) 'לישירים נאוה תהלה', אל תקרי נאוה תהלה אלא נוה תהלה (על עסקי נוה בתים שבנו - יהללוהו, רש"י), זה משה ודוד שלא שלטו שונאיהם במעשיהם כו'. משה, דאמר מר משנבנה מקדש ראשון, נגזו אוהל מועד קרשיו וקיסיו וברחיו ועמודיו ואדניו, עיין שם.

הטעם, דבני אדם למיתה עומדים ואינם קיימים, על כן גם הנעשה על ידם אין לו קיום. ולא זכה להתקיים רק הנעשה על ידי משה ודוד, דעל משה נאמר בסוטה (יג): לא מת משה כו', ועל דוד נאמר בראש השנה (כה). דוד מלך ישראל חי וקים, מדברי ספר בנין אריאל פרשת בחקותי (ד"ה בת"כ נתינת) - בתוספת נופך, ודו"ק.

גליוני הש"ס

כתובת סב.

וְעָשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנָתִי בְּתוֹכְכֶם (כה, ח).

חיוב נשים ועבדים בבנין המקדש

במשנה כתובות (סא): איתא, התלמידים יוצאין לתלמוד תורה שלא ברשות - שלשים יום. ובגמרא (שם סב.), ברשות כמה כו', אמר רב, חודש כן וחדש בבית, שנאמר (דברי הימים א כז, א) 'לְכָל דְּבַר הַמְּחַלְקוֹת הַבָּאָה וְהַיֹּצֵאת הַדָּשׁ בְּחֹדֶשׁ לְכָל חֹדֶשׁ הַשָּׁנָה'. ורבי יוחנן אמר, חודש כן ושנים בביתו, שנאמר (מלכים א ה, כח) 'חֹדֶשׁ יְהִי בְּלִבְנוֹן שְׁנַיִם חֹדָשִׁים בְּבֵיתוֹ'. ורב מאי טעמא לא אמר מההיא (מקרא דחודש יהיו בלבנון וגו'), שאני בנין בית המקדש דאפשר על ידי אחרים (לפי מנין החליפות כך היו עולים, רש"י). ורבי יוחנן מאי טעמא לא אמר מההיא (מקרא ד'לכל דבר המחלקות' וגו'), שאני התם דאית ליה הרווחה.

ופירש רש"י (ד"ה התם דאית ליה הרווחה), וז"ל: שהיו נהנים מבית המלך ואיכא רווח ביתא, לפיכך מקבלת עליה שיהיה בבית המלך חודש אחד משני

חדשים, שכיון שיש לו שחר - יש לה מזונות מרווחים ותכשיטין, אבל תלמוד תורה מצוה דליה הוא, עכ"ל.

משמע מזה, דאשה אין חייבת בבנין בית המקדש. דאם לא כן הא גם מהך ד'חודש יהיו בלבנון' אין ראייה, דיש לומר דשאני התם דהיא עצמה מצווה בבנין, ומקיימת המצוה בזה שהבעל עושה בבנין, דענין המצוה רק לבנות כדי שיהיה ביתו, ועל כן מה שְׁמַנְתָּ בעלה לעוזבה ללכת לבנות כדי שיהיה בית - הוא גם כן קיום גוף מצות הבנין, ומה שאין כן תלמוד תורה שאינה מצווה (עיין קידושין כט:). ואין לה קיום מצוה בלימודו, הא יש לומר דגם בשני חדשים בביתו לא סגי לחודש אחד עזיבה.

ואולם, ברמב"ם (הלכות בית הבחירה פ"א ה"ב) מבואר דגם נשים חייבות. וכבר תמהו (עיין שו"ת שואל ומשיב תנינא ח"ג סימן פט ד"ה תנה; שו"ת בית יצחק או"ח סימן ג אות ה; שם אות ז-ח) דהא אין בנין בית המקדש אלא ביום (שבועות טו:), ואם כן הא הוא ליה מצות עשה שהזמן גרמא דנשים פטורות (קידושין כט:). ועיין עוד בבא בתרא (ד), שאני עבדא דאיחייב במצוות, ומשמע דעבד מצווה בבנין בית המקדש, עיין שם^ט, ואם כן ממילא דגם אשה חייבת, דכל שאשה פטורה הא גם עבד פטור (עיין חגיגה ד:).

ואולם, יש לומר שם הבנה אחרת, דהכי קאמר, דכיון דעבד מחויב במצוות בעלמא, לכן מותר להשיאו עצה טובה לכפרתו, ולא דמי לעובד כוכבים, עיין שם היטב ותבין, אבל במצוות בנין בית המקדש עצמה - יש לומר דגם עבד פטור באמת, ודו"ק.

ה"א, דעיקר תכלית בנין בית המקדש הוא הקרבנות, ובקרבנות הרי גם נשים מחויבות, עיין שם. וכבר קדמו בגוף הרעיון בהגהות **תפארת יעקב** מדות פ"א על התפארת ישראל בבוועז אות א, עיין שם (וראה קובץ 'בעלעזר קלוזו אין טוראט' עמוד נט-ס בשולי מכתבו; שם מכתב ז עמוד סו-סח, ולהלן שם תירוץ נוספים, וגם על פי דברי רבינו בגליוני הש"ס יומא כז: ד"ה אלא).

ט) בגמרא שם: דבבא בן בוטא נתן עצה להורדוס שהרג חכמי דורו וכיבה אורו של עולם, שילך ויעסקו באורו של עולם ויבנה בית המקדש ויתכפר עונו. ומקשה בגמרא איך נתן לו עצה, הרי אמר רב דדניאל נענש מפני שנתן עצה לנבוכדנצר שיתן צדקה לכפר עונותיו. ומתריך הגמרא שאני עבדא דאיחייב במצוות - והורדוס מעבדי בית חשמונאי היה. ומשמע מזה, דמפאת חיובו במצוה זו, לכן היה מותר להשיאו לזה.

י) דמצוות בנין המקדש היא מצות עשה שהזמן גרמא, וכדמוכח משבועות טו: שאין בונין בית המקדש אלא ביום. וכן כתבו לדחות ראייה זו מבבא בתרא, בשו"ת **בית יצחק** או"ח סימן ג אות ח; **צנפת פענח** על הרמב"ם ח"א בהשמטות לספר הפלאה דף נד: ד"ה והנה.

אלפים בחודש, כשמחליפין אלו הולכין עשרת אלפים אחרים, ובחודש שליש עשרת אלפים שלישית, נמצא שעמדו הראשונים בביתם שני חדשים, וכן כולם בחלופיהם כך, רש"י שם ד"ה ושנים.

ו) וכן דקדק גם הגאון מרגושוטב ז"ל **בצנפת פענח** על הרמב"ם מהדורא תנינא דף פב: מדברי הרמב"ם הלכות בית הבחירה פ"א ה"א, שכתב: 'מצות עשה לעשות' בית לד' מוכן להיות מקריבים בו הקרבנות, ושינה מלשון הגמרא סנהדרין כ: 'שלש מצוות נצטוו ישראל בכניסתן לארץ כו', ולבנות' להם בית הבחירה, כיון דסבירא ליה דעיקר המצוה הוא רק שיהיה בית מוכן לד', ולא עצם הבניה - 'לבנות'. ונפקא מינה גם כן דכשרין על ידי קטן, עיין שם. וראה **דרך חכמה** הלכות בית הבחירה שם בביאור הלכה ד"ה לעשות.

ז) לשון הרמב"ם שם: 'הכל חייבין לבנות ולסעד בעצמן ובתמונם - אנשים ונשים, כמקדש המדבר'.

ח) ביישוב דברי הרמב"ם ראה ספר **המפתח** ברמב"ם שם עמוד תרכ"ד ד"ה צ"ע הא: וראה עוד בספר **ארי במסתרים** - להגאון רבי יהודה אריה אלתר ז"ל (בנו של האדמו"ר הפני מנחם מגור זצ"ל) בפרשתנו ד"ה ברמב"ם, דהרמב"ם לשיטתו בהלכות בית הבחירה פ"א

א) 'שאין להן לב, דהיינו דעת וסברא, כדכתיב (קהלת א, טו) 'ולבי ראה הרבה חכמה ודעת', ר"ש סירילאוו בירושלמי שם ד"ה פרט.

ב) ראה **תפארת יוסף** בפרשתנו עמוד רצ הערה ג, מה שצ"ע מדברי רבינו **בבית האוצר** מערכת א כלל ט אות ד.

ג) ז"ל הבנין אריאל שם: "ולא זכו להתקיים אלא אותן שנעשו על ידי משה ודוד מלך ישראל, שדוד מלך ישראל חי וקים, שהם היו כדאים לכך", אמנם רבינו מוסיף כמו כן לגבי משה, ולמאן דאמר שלא מת (וראה תפארת יוסף פרשת שמות עמוד ג והערה א). וסמוכין לטעם זה מבואר במדרש תהלים צג, ח, ויותר מזה מפורש בזה"ק פנחס רכ"א, ראה **תפארת יוסף** פרשת שלח עמוד שמב הערה כד"ה וסמוכין.

ד) 'במחלקות שהיו עובדים את דוד. כל מחלקות חודש... משמע שהיו שתי מחלקות נצבים ומשרתים, שמשרתים עם השאר, זו ששה חדשים בדילוג, וזו ששה חדשים בדילוג - זו באה וזו יוצאה מדי חודש בחודשו, הרי חודש בבית המלך וחודש בביתו, ואף כאן חודש בבית רבו וחודש בביתו, רש"י שם ד"ה לכל.

ה) "...שהרי שלשים אלף איש היה המס, וישלחם לבנונה עשרת

טעמים על מה שמזבח מזריח דמעות על מי שמגרש אשתו ראשונה

מתוך: גליוני הש"ס גיטין צ: אוצרות יוסף דרוש ד ~

דוכתי (עיני תפארת ישראל פרק ד"ה ובפרק ב"ש), חסדים פרק ד"ה מצוה, והבאתי דבריו בדרוש לשבת שלפני ל"ג בעומר, ועל ידי הגירושין שנפרדים זה מזה מסתלק שם י-ה המאחד, ונשארים אש-אש מפורדים בלי חיבור, ועל כן אש המזבח שענינו האיחוד - הוא דייקא ניגוד זה שעשה פירוד באש, ולכן בוכה עליו, ודו"ק.

המגרש שמבטל ענין איחוד השניות - לכן דייקא אין עוד פנות אל המנחה שקמיצת מנחה ענינו ג"כ איחוד והנה נראה, דקמיצת מנחות יש בו ענין אחדות, שמתאחד הריבוי, כי אין קומץ פחות משני זיתים (מנחות כו:). - שניות, דזית הוא שיעור - עיני ברכות (מא:). ארץ שכל שיעוריה כזיתים, ושני זיתים - היינו שני שיעורים - הוא שניות, והם מתאחדים בקומץ האדם, וכמו שכתבתי בגבורות שמונים (אות סא ד"ה והנה כ"ז - ד"ה והנה חורג) בארוכה, דהיד הקומצת ענינה כמו כלי שרת והיא במקום הכלי בקרבנות, ועל כן יש בה כח האיחוד כמו בכלי שרת, דהכתוב והעשה כל מה שבכף - 'אחת' (עיני פסחים ט.), ואחר כך מתאחדים עוד באש המזבח דיש לו גם כן כח האיחוד, וכמו שכתבתי.

וזהו בהך דגיטין כל המגרש אשתו כו', שנאמר 'זואת שנית תעשו וגו' מאין עוד פנות אל המנחה'. דכבר כתבתי דמפאת היות המזבח ענינו איחוד השניות, לכן הוא ניגוד המגרש דהיו תחלה איש ואשה - שנים מאוחדים יחד, וכמו שכתוב (בראשית ב. כד) 'ודבק באשתו והיו לבשר אחד', וכתב (ישעיה נא. ב) 'הביטו אל אברהם אביכם ואל שרה תחוללכם כי 'אחד' קראתי, היינו דשניהם יחד הם 'אחד' - כמבואר בגבורות למהר"ל (פרק לו ד"ה ובמדרש), ועל כן זה שגירש וביטל איחוד השניות, לכן המזבח דענינו איחוד השניות מנגודו ובוכה עליו.

ומובן בזה בפרט לשון הכתוב 'מאין עוד פנות אל המנחה', ומדוע הוזכר דוקא קרבן מנחה. אך להניח מובן, כי המנחה בפרט יש בה ענין איחוד השניות - שמתאחדים שני זיתי הקומץ באש המזבח, ועל כן בעון הגירושין דהוא ניגוד זה - ביטול איחוד השניות, איש ואשה שהיו שנים מאוחדים, ועל ידי הגירושין נתבטל האיחוד, לכן בעון הגירושין אין עוד פנות אל המנחה, כי הגירושין הם היפוך ענין המנחה - איחוד השניות, ודו"ק.

תלמידי חכמים שבבבל דואי יותר משנים, מכל מקום נחשב רק שנים - התחלת הפירוד והריבוי דהוא שנים ואף שהוא יותר, וכמו שכתב המהר"ל בנתיבות נתיב השלום פרק ג (ד"ה ובפ"ק) על אומרם ז"ל (שבת י) שבבבל משקל שני סלעים מילת שהוסף יעקב כו', עיני שם היטב, והרי אפוא דשני זיתים מורה על הפירוד שנפרדים אחד מהשני ומרורים זה לזה וזה לזה כזית, ועל כן נקרא שני זיתים.

ח) המשך לשונו: 'ולכן גם בקומץ פסול - בפסולו בקודש, במשילת אור המזבח במקצתו, תו מסקינן לאידך פלגא לכתלה - עיני זבחים מג, והיינו משום דכבר נתאחד כולו על ידי אש המזבח שמשל בו, ונעשה כולו אחד, ועל כן מסקינן גם לאידך פלגא, ודו"ק'. וראה עוד בענין המזבח המאחד באוצרות יוסף שם אות ו פייסקא נג; פג; צג; קז; קלז.

ט) וכן מבואר בזה"ק ויקרא ז, דכבר בלא נוקבא פלג גופא איהו, עיני בית האוצר מערכת א כלל יד ד"ה וע"ע - הב; ציונים לתורה כלל לט. ז' דב. ד"ה וע'.

י) ז"ל המהר"ל שם: "אברהם נקרא אחד, דכתב (ישעיה נא. ב) 'הביטו אל אברהם אביכם ואל שרה תחוללכם כי 'אחד' קראתי... לענין אחדות שלו - נכלל עמו אשתו, כי האיש עם האשה הם אחד, כי אין אחד זולת הקדוש ברוך הוא, ולכן ברא לו הקדוש ברוך הוא - הנקבה, שאם לא כן היה האדם יחיד בתחנותיו, כמו שבארו רבותינו ז"ל (פרקי דרבי אליעזר פרק יב) ... נמצא כי אחדות האדם על ידי אשתו, וכדכתיב (בראשית ב. כד) 'והיו לבשר אחד', לכן אמר 'הביטו אל אברהם אביכם ואל שרה תחוללכם כי 'אחד' קראתי".

המהר"ל מפראג ז"ל (נתיבות עולם נתיב השלום פרק ב"ה ובפרק ב"ש), דזה ענין כל הנודר כאילו בנה במה (נדרים כב.), דאיסור הבמות ומה שיש לכל ישראל רק מזבח אחד להקריבה - הוא דבר המאחד את ישראל. וזהו בש"ס הגיגה (כב.) שלא יהא כל אחד ואחד הולך ובונה במה לעצמו, דהכוונה שלא יהיו ישראל נפרדין זה מזה, דמה שכל אחד בונה במה לעצמו הוא ענין פירוד, ועל כן גם כן הנודר - דגם התורה מאחדת את ישראל מה שיש לכולם תורה אחת, וזה שהוא נודר ואוסר על עצמו מה שלא אסרה תורה ועושה לו תורה לעצמו, נחשב שהוא מפריד עצמו מן הכלל, ועל כן הוא כאילו בנה במה, עד כאן תוכן דבריו ז"ל, והבאתי כבר כמה פעמים.

וזה הטעם דמגרש אשתו ראשונה מזבח בוכה עליו. דגירושין הוא פירוד צורה מחומר, דהזכר הוא צור"י והנקבה חומרית, והיה אחדות גם כן בכח אלקי המאחד - שם י-ה, 'באיש ה' באשה' (עיני רש"י סוטה יז. ד"ה שכניה), ועל כן פירודם הוא שניות, לכן גם כן המזבח שענינו אלקי - אש שלמעלה (עיני יומא כא.) וענינו לאחד - לכן בוכה עליו. ודוקא אשה ראשונה דהיא איחוד גמור, מה שאין כן שניה, שמחובר עדיין לראשונה חיבור מה - שאסור בקרובותיה (עיני יבמות ה.), לכן אינו איחוד גמור עם שניה כיון שמחובר גם לראשונה, ועל כן אין המזבח בוכה, דאין הגירושין פירוד המאוחד, דגם לפני הגירושין לא היה איחוד גמור, ודו"ק.

המגרש והמסלק שם י-ה מאיש ואשה ונשאר 'אש' בלי חיבורם - לכן 'אש' המזבח שענינו איחוד בוכה עליו

ויש לומר כן עוד ביותר דיוק, דאש המזבח ענינו האיחוד, וזה המגרש - דאיש ואשה יש 'אש' באיש ו'אש' באשה, ושם י-ה הענין האלקי - 'מושיב יחידים ביתה' (תהלים סח. ז. עיני סוטה ב. ורש"י ד"ה מושיב) ומחברם, וכמבואר זה במהר"ל בכמה

איתא בגיטין (צ:), כל המגרש אשתו ראשונה, אפילו מזבח מוריד עליו דמעות, שנאמר (מלאכי ב. ג-ד) 'זואת שנית תעשו פסות דמקעה את קזב ד' פכי ונאנקה מאין עוד פנות אל הקנקה וגו' ונאמרם על מה על פי ד' העיד פקע ופכי אשת נענך אשך אשה פגדקה פה' וגו'.

המגרש שעושה היפוך ענינו של מזבח - בוכה עליו המזבח

ונראה הטעם פשוט, על פי גמרא כתובות (י:), דמזבח מחבב את ישראל לאביהן שבשמים, עיני שם ברש"י (ד"ה מחבב), ונודע דכנסת ישראל והקדוש ברוך הוא מכונים בכתובים אשה ובעל, וכמו שכתוב (ישעיה ס. ה) 'מושוש חתן על כלה ישיש עליך אלקיך, וכן בכתובים רבים (ראה ישעיה נד. ה; ירמיה ג. א). ולכן כיון שפעולת המזבח הוא לחבב כנסת ישראל להקדוש ברוך הוא - היינו אשה לבעלה, וזה עושה ההיפוך, לכן הוא מוריד עליו דמעות. וזהו רק בזיווג ראשון, כי זיווג שני אין לו דמיון בחיבת כנסת ישראל להקדוש ברוך הוא, כי כנסת ישראל הם האומה הראשונה שבחרם הוא יתברך לחלקו, והם חלקו עדי עד נצח.

ועיני שו"ת חוט המשולש (טור א סימן נד ד"ה תשובה, נספח לשו"ת תשב"ץ ח"ד) דכתב: וטעמא דמדבחה קבלי, משום דרחמנא שוייה למדבחה למיפק מיניה לעלמא שלמא וקיומא, והאי גברא דעבד קרבא עם אנתתיה ואחרביה לביתיה, עביד למדבחה מילתא דהיא פליגא אדידיה, ולפום הא בכי כו', עכ"ל ז"ל. ודידן עדיין.

המזבח ענינו לאחד וענינו אלקי - ולכן בוכה עליו כאשר מגרש אשתו הראשונה דייקא

עוד נראה הכוונה בזה, דהמזבח ענינו אחדות, וכמו שכתבתי כמה פעמים (ראה אוצרות יוסף דרוש ו פייסקא; דרוש ח פייסקא ס) בשם

א) היינו, כשאני אסורה עליו מעיקר הדין, עיני גליוני הש"ס גיטין ב. ד"ה שם כתב: 'גירושין הם דין' - לפי פשוטו של מקרא (ראה דברים כד, א), דבשביל שנמצא בה ערות דבר היא נענשת להתגרש, ולא משכחת בגירושין ענין לפנים משורת הדין, דאם אינה אסורה עליו מעיקר הדין אין לו לגרש, ואדרבה משנאי המשלח - כמבואר אצלנו (גיטין צ), עיני שם (וראה עוד גליוני הש"ס שם צ. ד"ה אפילו, שהביא ממנה ראשונים, דהא דמזבח מוריד עליו דמעות, היטב רק בימיהם שהיו מנשנין בעל כרחו).

ב) לשון רבינו כאן נאמר קצת בקצרה. וזה לשון באוצרות יוסף דרוש ו שם: 'ולכן, כל הנודר ועושה לו תורה לעצמו, אשר גם התורה שיש לישראל - תורה 'אחת' יהיה לכם' (במדבר טו, כט) - גם מחברתם ומאחדתם, והוא נודר ועושה לו תורה בפני עצמו ומפריד עצמו מהכלל, לכן הוא כאילו בנה במה'.

ג) כמו שהביא רבינו שם דרוש ח פייסקא בזכר והחומר בנקבה: "במורה חלק א (פרק יז), כי הפילוסוף כינה הצורה בזכר והחומר בנקבה". וכן הביא רבינו שם דרוש ב פייסקא יא, מדברי הרמב"ם אלה: "כי אפלטון - ומי שקדם לו, כינה הצורה בזכר והחומר בנקבה".

ד) 'שניות' הוא הגדרה על ענינים המורים היפוך אחדות הבורא - שהוא 'אחד'. ראה באוצרות יוסף דרוש ד פייסקא א.

ה) כוונת רבינו, על אש של מזבח הנוחשת שהוא אש מן השמים, כמבואר ביומא כא: עיני שם. (ואם גם אש של מזבח הוה, היה מן השמים, עיני תוספת חגיגה כו. ד"ה שאין, ובגליוני הש"ס שם ד"ה מה).

ו) כוונת רבינו לדבריו הנדפסים באוצרות יוסף דרוש ח (רשימת הרעיונות

ידוע תדע

הרחבת הדיעות במשנתו של רבינו

האם מותר לטבול בשבת כלי שרת שנטמאו?

תשובה לידוע תדע' מפרשת משפטים: על מי מוטלת חובת החינוך של בני השפחה הכנענית? עיני גליוני הש"ס נזיר כט. ד"ה ואין

פרשת הירושלמי המזוייף (ג)

חזות דעת קדשו של רבינו הגה"ק רבי יוסף ענגיל זי"ע
שעמדה לפני גדולי דורו בהכרעת המערכה

על שאלותיהם הבסיסיות, ואף השיב להם בהתקפה אישית והמציא טענות שונות נגד האדמו"ר מגור, כאילו יש לו מטרה אישית בזה כדי לרכוש לעצמו את כתב היד של הירושלמי.

בתקופה זו התפרסמו בכתבי עת שונים פרטים נוספים אודות זהותו של המו"ל, עם ידיעות מביכות על מקור מחצבתו ועל מעלליו השונים במהלך השנים, והתברר כי גם שמו מזויף וגם אינו ספרדי כלל, אלא יליד רוסיה שהתגלגל ממקום למקום וכבר התגלה קלונו כמה פעמים בדברי שקר וזיוף.

לאור כל הגילויים החדשים, התקבלה ההחלטה בלבו של הגאון ה'כלי חמדה' זצ"ל, כי לא נותר כל ספק שמו"ל הירושלמי על קדשים שועה בדברי שקר וכי מוטלת עליו חובה קדושה להוקיע אותו ואת חיבורו ברבים. לכן הדפיס בשנת ע"ר את ספרו 'שאלו שלום ירושלים', בו מביא את כל השתלשלות הדברים שהביאו הלום, בצירוף מכתבים רבים מגדולי ישראל התומכים בדרכו שיש להוקיע את המו"ל, וגם מפלפל בחריפות נפלאה ובאריכות גדולה בעניני קדשים המופיעים בירושלמי המזויף, כדי להוכיח כי הספר אינו אלא ליקוט גרידא, הן מדברי הירושלמי במקומות שונים, הן מדברי הבבלי בתרגום לסגנון נוסח הירושלמי, וכן פסקי הלכות מרמב"ם ושאר הראשונים שמקורותיהם אינם ידועים.

בהקדמה לספר מתנצל הגאון בעל 'כלי חמדה' זצ"ל מה הביאו לכך, וזו לשונו:

"מעודי ועד עתה הנני נחבא אל הכלים ואין דרכי להתערב בענינים אשר נעשו לסלע המחלוקת בישראל, כי ידעתי את ערכי הדל שבדברי לא אועיל להשקט הריב, כי אם באופן היותר טוב יהיה בדברי עוד עצים להגדיל המדורה..."

"אמנם בענין זה אף על פי שהוא דבר גדול מאוד ונוגע לבידור חלק מתורה שבעל פה, ולדון אדם גדול בתורה אם אינו ממזייף תורה הקדושה, אשר דברים כאלה בראים רק לראשי הגולה רבני הדור לדון בהם, הן מפאת הפעולה - והוא לברר אם הוא ירושלמי, אשר זה יאות רק לרבתינו שבגולה אשר הם בקיאים בסגנון הירושלמי ובדרכיו ונתיבותיו ויכולים להאיר עינינו בזה, והן מפאת הפועל - המו"ל את הירושלמי, אשר הוא אדם גדול בתורה וצריכי חכמים גדולים לדון אותו.

"בכל זאת למרות רצוני נסתבכתי בזה על ידי שני הצדדים, עד שלא אוכל להוציא את עצמי מזה לגמרי ולשתוק, כמנהגי תמיד בענינים כאלה. לכן הנני בזה רק להציע איזהו הערות וקצת חידושים בתורה אשר נתעוררתי מדי עיוני בירושלמי הנ"ל, ואדון לכף זכות בכל האפשרות כראוי לנו, היכא שהדבר נוגע לתלמידי חכמים כמאמרם ז"ל, ואמנם אחר כל לימוד הזכות, ח"ו לישא פנים, כי בתורה הקדושה דכתיב בה אמת צריך להיות האמת נר לרגלנו, ובפרט בענין נשגב כזה, וחכמי הדור המה ישפטו ויכריעו את דבר המשפט".

(המשך בגליון הבא בעז"ה)

תפנית גדולה קיבלה המערכה נגד הירושלמי החדש, שעה שנכנס לעובי הקורה הגאון המפורסם רבי מאיר זן פלאצקי זצ"ל אבד"ק דווארטה ובעל 'כלי חמדה', שהיה בתחילה אף הוא מגדולי הדור שמרוב אהבת תורה שיקדה בלבם קיבלו בשמחה רבה את פני הירושלמי החדש ולא שמו לב לכך שכל כולו תמיהה רבתי מבית ומחוץ.

על אף חריפותו וגדלותו העצומה בתורה, הגה ה'כלי חמדה' בירושלמי ברוב שקידה, פלפל בדבריו ואף רשם חידושי תורה אשר הגה ברוחו על פיו. ואם כי התעוררו לפניו אי אילו תמיהות, נטה לבו להאמין לסיפוריו ולשכנועיו של המו"ל ולהסכמות גדולי ישראל שתמכו בו.

משהלכו והתרבו הרינונים והטיעונים נגד הספר והמו"ל, ובהם ההוכחות הברורות שפרסמו רבנים וחוקרים שונים על כך שה'ירושלמי' כולו הוא פרי עטו והמצאתו של המו"ל, כי ציד בפיו וערומה בעטו, החליט הגאון בעל 'כלי חמדה' להידרש לענין ולברר את האמת לאמיתה.

גם רבו הרה"ק בעל 'אמרי אמת' מגור זצ"ל עודדו לכך, בין היתר בהיותו שותף בחברת 'דובב שפתי ישנים' שעסקה בחיפוש והוצאה לאור של כתבי יד עתיקים, והשקיעו הון רב ברכישת זכויות ההפצה והמכירה של הירושלמי החדש. ברגע שהחלה הסערה הגדולה החליט האדמו"ר מגור להפסיק לאלתר את מכירת הספרים, עד שיתבררו הדברים כשמלה.

כשליחו של האדמו"ר מגור, פנה ה'כלי חמדה' אל המו"ל ר' שלמה יהודה פריעדלענדער ודרש ממנו שימציא לו צילום כתב-יד מהירושלמי, כדי שיוכל על יד זה להיווכח באמיתות טענותיו.

חודשים רבים נמשכו חילופי המכתבים בינו לבין המו"ל, ועד מהרה נוכח ה'כלי חמדה' לראות כי הלה מתחמק מכל הבקשות השונות לסייע בעדו להגיע לבידור האמת, ועל כן נאלץ להגיע למסקנה כי אכן צדקו הטוענים שאינו אלא נוכל וזיפן שאינו יכול להוכיח את צדקת דבריו.

בחודש כסלו שנת תרס"ח כתב לו ה'כלי חמדה' את מכתבו הראשון, ובו בקשתו ודרישתו הפשוטה להמציא לו צילום מכתב היד, ורק בחודש אדר, לאחר תירוצים שונים ומשונים, נאות לשלוח לו צילום כתב יד של העתקה מאוחרת מהירושלמי. ה'כלי חמדה' נסע מיד אל רבו ה'אמרי אמת', שקבע על אתר כי מדובר בנייר שעבר "יישון" בתחבולות שונות, ואינו אלא זיוף גמור.

כיון שכן קבע האדמו"ר מגור כי אי אפשר לברר את האמת מבלי שיגלה להם המו"ל את כתובתו של האיש "סוליימן נבבשת" מטורקיה, אשר לדבריו מחזיק ברשותו את כתבי היד, כדי שיוכלו לשלוח משלחת לטורקיה כדי לחקור את הענין הדק היטב.

אך למרות ההפצרות הרבות שיגלה איפה וממי נרכש כתב היד, סירב המו"ל לשתף פעולה ולהשיב

ישנת חרמים

מכתבי הלומדים עם הארות ומשא ומתן במשנת רבינו

מעכ"ת חו"ר מכון 'אוהבי תורה'.

הנני להעיר במה שכתוב בתפארת יוסף פרשת תרומה הערה כ"ו, דביאר ראיית הגליוני הש"ס על פי דברי הפנים מאירות, ובסוף דבריו הניח דברי הרש"ש בצ"ע, וכדלהלן:

הנה ברש"י שבת (ע"ה). כתב: שוחט משום מאי מייחייב - שחיטה במלאכת המשכן היכא ומאי עבידתה, אי מעורות אילים מאדמים למה לי בהו שחיטה בחניקה נמי סגי. וכתב הרש"ש על דבריו: נראה דאף לר"ש (בחולין ז). דבשר נחירה לא אישתרי כלל (לכד שאפשר לומר דהיינו דוקא מאהל מועד ואילך) ואם כן יאסר לחנוק משום כל תשחית (ע"י ט"ז יו"ד ק"ז סק"ד), מכל מקום כיון דלצורך המשכן היה די בחניקה ואם כן לא היתה השחיטה משום משכן אלא מפני דבר אחר שהוא כל תשחית, עכ"ל. הרי שנתקשה רק למאן דאמר דבשר נחירה לא אשתרי כלל, אבל למאן דאמר דאשתרי אתי שפיר שאין כל תשחית בחניקה, ומבואר מדבריו שהותר להם גם באופן זה.

ובהערת על התפארת יוסף הנ"ל הניח דברי הרש"ש בצ"ע, כי אף למאן דאמר שהותר להם בשר נחירה מכל מקום לא הותר בחניקה, דדוקא נחירתן זו שחיטתן (כדאימא בחולין שם), והביא שכך כתב בשו"ת פנים מאירות (ח"א סי' ע"ה ד"ה ראיית). ועל פי זה כתב הפנים מאירות דמרש"י בשבת הנ"ל מוכח דאין איסור כל תשחית כשממית בעל חי בשביל לאיזה צורך, [וכמו שהוכיח בגליוני הש"ס שבת ס"ז: אלא בדברי הפנים מאירות מבואר יותר דהראיה מרש"י היא אף למאן דאמר דהותר להם בשר נחירה במדבר, כי סוף סוף בחניקה לא הותר להם].

אמנם נראה לע"ד שדברי הרש"ש ברור מללו, דהנה רש"י גופיה כתב בחולין פ"ה: ד"ה נותרו: נותרו - חונקו. הרי שבדברי רש"י גופיה מבואר דחניקה הוי בכלל נחירה.

ומעתה אדרבה יקשה על הפנים מאירות שכתב על דברי רש"י בשבת דאף שנחירה הותרה להם במדבר מכל מקום חניקה לא הותרה, דזה נסתר לכאורה מדברי רש"י עצמו דחניקה הוי נמי בכלל נחירה. ולפי זה מה שהוכיח בגליוני הש"ס מרש"י בשבת ע"ה. לענין איסור כל תשחית, היינו דוקא למאן דאמר בחולין דלא הותרה להם בשר נחירה במדבר, וכמש"כ בהערות שעל התפארת יוסף בריש דבריו, ולא כמו שחזר בו לבסוף על פי דברי הפנים מאירות [וע"ע הגהות מלא הרועים בשבת שם, שכתב דאם הותר להם בשר נחירה גם נחירה היה מותר, ע"ש בכל דבריו. ודלא כהפנים מאירות].

בברכה מרובה שתזכו הלאה להפיץ משנתו הטהורה של מרנא הגה"ק רבי יוסף ענגיל זצ"ל ולעשות אזנים לתורתו.

בברכת התורה

משה יהודא פריד, ס. פאולא ברזיל

[האש כולל 'מאור התורה' ובעמח"ס 'עטרת שלום' וש"ס]

רב נחמן בר יצחק היה ידוע כאסטניס ולכן לא הוצרך לומר זאת

בגמרא מועד קטן (יח), אמר אביטול ספרא משמיה דרב פפא, שפה מזוית לזוית, אמר רבי אמי, ובשפה המעכבת. אמר רב נחמן בר יצחק, לדידי - כשפה המעכבת דמי לי. ופירש רש"י: ולדידי דאנינא דעת, כל השפה כשפה המעכבת דמי דאנינא לי דעתי.

ועיין סוכה (טו) אמר ליה [רב יוסף], לדידי כיון דאנינא דעתאי - כמי שתסרח המקפה דמי לי. ודוגמתו בבא בתרא (גז) [הני לדידי דאנינא דעתאי - כי קוטרא ובית הכסא דמו לי], עיין שם דגם שם הוא מימרא דרב יוסף.

וקצת קשה, מדוע רב יוסף פירש ואמר לדידי 'כיון דאנינא דעתאי' כמי שתסרח המקפה דמי לי, ואילו רב נחמן בר יצחק אמר סתם 'לדידי' כשפה כו' דמי לי.

ויובן זה על פי גמרא יומא (ב), אמר רב נחמן בר יצחק, ואנא אפילו לשתות - נמי מידע ידעי דאנינא דעתאי, ועל כן לא הוצרך רב נחמן בר יצחק לפרש זה, כיון שהיה ידוע לעולם, מה שאין כן ברב יוסף אפשר שלא היה ידוע.

אמרתם - 'תורת אלקיו בלבן' (תהלים לו, לא).
אין העמידה לכבוד רב נחמן - אלא לכבוד תורתו
עיין קידושין (גז), אביי יהיב ידא לסבי. רבא משדר שלוחיה. רב נחמן משדר גוזאי, אמר, אי לא תורה - כמה נחמן בר אבא איכא בשוקא. ועיין לשון השאלות פרשת קדושים (שאלתא קא), אביי כי חליף, ואיכא סבי דיתבי ולא מצו קיימו [מפני חולשתם], יהיב להו ידא וקיימו מקמיה. רבא משדר שלוחי ומוקמין ציבורא [כשהיה בא אל הציבור, שלח שלוחו תחלה להודיעם כדי שיכינו לעמוד מפניו, כי בבואו פתאום, העמידה מפניו פתאום טורח יותר], רב נחמן משדר גוזאי [גם כן לציבור וכו"ל], כי מטי [אל הציבור] אמר כמה נחמן איכא בשוקא, כי קיימיתו - לאו מקמאי קיימיתו, אלא מקמי תורה הוא דקיימיתו, עכ"ל.

וקצת ראייה לפירוש השאלות בהך ד'אי לא תורה כמה נחמן' כו', מהך דמועד קטן (סב) מעשה דמתו בניו של רבי עקיבא, נכנסו כל ישראל והספידום הספד גדול, בשעת פטירתו עמד רבי עקיבא כו', ואמר, אחינו בית ישראל שמעו, אפילו שני בניו חתנים - מנוחם הוא בשביל כבוד שעשיתם, ואם בשביל עקיבא באתם, הרי כמה עקיבא בשוק, אלא כך אמרתם - תורת אלקיו בלבן, וכל שכן ששכרם כפול.

לא יכוון האבל במועד שאינו מסתפר גם משום אבילות

בגמרא מועד קטן (יט), בעא מיניה אביי מרבא, קברו ברגל, רגל עולה לו למנין שלשים או אין רגל עולה לו למנין שלשים, למנין שבעה לא קמיבעיא לי - דלא נהגא מצות שבעה ברגל, כי קא מיבעיא לי למנין שלשים - דקא נהגא מצות שלשים ברגל, מאי. אמר ליה, אינו עולה.

בשאלות פרשת חיי (שאלתא טו) איתא: אבל לענין שלשים - עולה, מאי טעמא משום דאין תספורת ברגל (ראה שם (ג)), אף על גב דהא דלא מספר - לאו משום אבילות הוא, אלא משום רגל, אפילו הכי עולה, עכ"ל.

נראה מדבריו, דאסור לו לאבל לכוון שמה שאינו מספר הוא גם משום איסור אבילות, דזהו נגד שמחת יום טוב, רק באם צריך להסתפר ומונע מזה צריך שיחשיב שעושה זה רק משום איסור יום טוב, דו"ק ותשכח, דאי לאו הכי הוה ליה למימר אף על גב דבלאו אבילות נמי לא היה מסתפר - משום רגל לחוד, ודו"ק היטיב.

הכבוד לרבי עקיבא

לא מחמת עצמו אלא לכבוד התורה
בגמרא מועד קטן (כא), ואם בשביל עקיבא באתם, הרי כמה עקיבא בשוק, אלא כך

כוונת רב יוסף שיעשו עבורו עגלא תילתא - ענוה גדולה

ועיין פסחים (סח), רב יוסף ביומא דעצרתא אמר, עבדו לי עגלא תילתא, אמר אי לאו האי יומא דקא גרים - כמה יוסף איכא בשוקא. ולולי פירוש רש"י שם (ד"ה א) יש לומר גם כן הכוונה, דאמר כן לתלמידיו או אל הציבור שיעשו לו עגלא כו' על היותו לומד עמם תורה הקדושה שניתנה ביום זה (עיין שבת פו), ועל כן פירש ואמר, שאין כוונתו שיעשו לו לכבוד עצמו, רק לכבוד תורה שניתנה ביום זה, והוא לומדה עמהם, אבל מפאת עצמו - כמה יוסף איכא בשוקא ואין חשוב יותר מהם - ממש דוגמת דברי רב נחמן כאן לפירוש השאלות.

ולפי זה, היו דברי רב יוסף הנ"ל ענוה גדולה, וסרה קושית העולם (באר היטב א"ח סימן תצ"ד ס"ק א; ענין יוסף על עין יעקב פסחים שם ד"ה אמר) מהך דסוף סוטה (טז):²

א שכתב: "אי לאו האי יומא שלמדתי תורה ונתרוממתי, הרי אנשים הרבה בשוק שממן יוסף, ומה בניי לבינים".

ב דאיתא בסוטה שם, משמת רבי בטלה ענוה. אמר ליה רב יוסף לתנא, לא תיתני ענוה דאיכא אנא. ובבאר היטב שם: "ראוי לרקוד בו טובא... אחרי שהיה רב יוסף עניו מכל אדם... וכאן (בפסחים) התפאר דמחמת נתינת התורה הוא עדיף משאר אינשי, ואין זה מגדר ענוה".

ההבטחה האחרונה שמחוללת פלאים:

"כל מי שיסייע בהדפסת החיבורים שלי, אהיה לו למליץ יושר בעולם העליון"

(הבטחתו של רבינו ז"ע סמוך להסתלקותו, באזני חתנו הגה"צ רבי יצחק מעגל מרגנשטערן זצ"ל - מייסד וראש חברת 'אוהבי תורה' להוצאת ספרי רבינו)

לרכישת הספרים (במשלוח עד הבית), לקבלת הגליון ולהתרומות:

טל: 1800-200-855 | דוא"ל: ot035104720@gmail.com